

ҚАРАЛЫ 40 КҮН

«Қасіретті қаңтар» атанған қаралы оқиғаның орын алғанына қырық күн өтті. Соңы бүлікке ұласқан бейбіт шерудің бүгінде себеп-салдары анықталуда. Жоқ түгенделер, жыртық бүтінделер. Бірақ, мезгілсіз көз жұмған 227 боздақтың өлімі ақтаңдақ болып әлі талай алдымыздан шығары ақиқат.

Күні кеше Мемлекет басшысы Қ.Тоқаев Хазірет Сұлтан мешітіне барып, қаңтар оқиғасы кезінде қайтыс болған азаматтардың рухына құран бағыштады. Көпшілік алдында сөйлеген Президент: «Қаза болған адамдардың жақындарына тағы да көңіл айтамын. Мемлекет қаралы шаңырақтарды қараусыз қалдырмайды. Мен қайтыс болған азаматтардың отбасыларына қаржылай көмек көрсетуді тапсырдым», – деді.

Жақынынан ажырағандарға бұл да демеу. Бұған қоса қоғам тергеуде жатқан азаматтардың ісі әділ сарапталғанын, азаптауға жол берілмеуін сұрап отыр. Зайырлы қоғамда азаматтардың құқығы тапталмауы керек. Бұл мәселе де Президент назарында тұр.

Ал біз «қасіретті қаңтар» оқиғасынан не түйдік? Жағдай қайталанбас үшін болашақта неге назар аударуымыз керек. Осы сауалды ел алдында жүрген аға-апаларымызға қойған едік.

(Жалғасы 5-бетте)

ӘКІМДЕРДІҢ ЕСЕП БЕРУ ЖИЫНЫ ҚАЛАЙ ӨТУІ КЕРЕК?

Ашық Үкімет порталында «Әкімдердің халықпен тұрақты кездесулер өткізу туралы» құжатының жобасы жарияланды. Құжатта Президент Жарлығы бойынша әкімдер кездесулерге қалай дайындалып, оларды қалай жариялап отыру керектігі, халықпен жергілікті басшылар қанша уақыт аралығында кездесіп тұруы керектігі, есеп беру жиындарында неше уақыт сөйлеп, не мәселелерді талқыға салу керектігі айтылған. Ашық Үкімет порталында жарияланған жоба 16 ақпанға дейін қоғамдық жария талқыға шығарылған.

Мұндай құжат бұған дейін де болған. Аткарушы билік өкілдері бұған дейін сол нұсқаулықтар негізінде жұмыс істеп келді. Алайда, қаңтардағы жағдай бұндай шоу сипатындағы есеп берулердің заманы өткенін, әкімдердің тек сандарға ғана сүйенетін сала құлаш баяндамаларын оқып кететін кезеңдерінің келмеске кеткенін көрсетті. Қаңтар оқиғасынан кейінгі айда жарияланған құжатта қандай мәселелер айтылады, оның бұрынғы нұсқа-

улықтардан айырмасы қандай? ҚР Индустрия және инфрақұрылымдық даму министрлігі әзірлеген «Орталық атқарушы органдар басшыларының халықпен тұрақты кездесуін ұйымдастыру және өткізу туралы» құжат барлық деңгейлі әкімдер жұмысын жыл бойы халықпен тұрақты көшпелі кездесу өткізу керектігінен басталады.

Қоғамды одан әрі демократияландыру, халықты елде жүргізіліп жатқан реформалардан хабардар

ету, жергілікті атқарушы органдардың ашықтығын, жауапкершілігін арттыруды мақсат ететін құжатта «Қазақстанды жаңғыртудың жаңа бағдарының негізгі бағыттарын және нақты мерзімдерін көрсете отырып, өзекті проблемаларды шешудің жолдарын түсіндіру» міндеті жайлы айтады. Және бұл міндетті онлайн платформалар арқылы, әлеуметтік желілер мен бұқаралық ақпарат құралдарында, оның ішінде өңірлік баспа басылымдарында, радио, ресми интернет-ресурстарда және «электрондық үкімет» веб-порталында, ашық деректер интернет-порталында, сондай-ақ, әкімдіктердің (әкімдер аппараттарының) ресми аккаунттарында және әкімдердің жеке аккаунттарында» әкімдер мен әкімдік қызметкерлері атқаруы керектігі нақтыланған.

(Соңы 3-бетте)

ТУРА ТӨРЕЛІК БЕДЕЛДІ
НЫҒАЙТАДЫ

2-бет

ТІЛДІ ШҰБАРЛАУ –
АРДЫ ШҰБАРЛАУ

4-бет

ҮМІТ ПЕН КҮДІК

8-бет

ЖЕКЕ ҚОСАЛҚЫ ШАРУАШЫЛЫҚ ИЕЛЕРІН ҚОЛДАУ ТӨМЕН

ҮКІМЕТ ХАЛЫҚТЫ АЛАҢДАТҚАН МӘСЕЛЕЛЕРДІ ШЕШУГЕ ШЫНДАП БЕТ БҮРҒАНДАЙ. ЖҮЫРДА ПАРЛАМЕНТ МӘЖІЛІСІНДЕ ТҰСАУЫ КЕСІЛГЕН «ЖЕКЕ ҚОСАЛҚЫ ШАРУАШЫЛЫҚ ТУРАЛЫ» ЖӘНЕ «ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ КЕЙБІР ЗАҢНАМАЛЫҚ АКТІЛЕРІНЕ ЖЕКЕ ҚОСАЛҚЫ ШАРУАШЫЛЫҚТАРДЫҢ ҚЫЗМЕТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ БОЙЫНША ӨЗГЕРІСТЕР МЕН ТОЛЫҚТЫРУЛАР ЕНГІЗУ ТУРАЛЫ» ЗАҢ ЖОБАЛАРЫНЫҢ МАЗМҰНЫ ОСЫНЫ АҢҒАРТТЫ. Қазіргі уақытта ауыл шаруашылығы өнімдерінің негізгі бөлігін шағын ауыл шаруашылығы құрылымдары мен жеке қосалқы шаруашылықтар өндіретіні ешкімге құпия емес.

(Соңы 4-бетте)

СУДЬЯ МІНБЕРІ

МЕРЕЙ

ЫНТЫМАҚ БАР ЖЕРДЕ ЫРЫС ЖҮРЕДІ

Әкімшілік әділет туралы заңда атап көрсетілгендей, мамандандырылған әкімшілік соттар азаматтар мен кәсіпкерлердің әкімшілік органға қарсы жазған арыздарын қарап, шешім шығарады. Сот процесінде әкімшілік сот судьясының құзыреті кеңейтілді. Ендігі жерде, судья арызда қойылған талап шеңберінен шығып, нақты дәлелдер жеткіліксіз болған жағдайда, әкімшілік процеске қатысушылардың түсініктемелерімен, арыздарымен, өтінішхаттарымен, олар ұсынған дәлелдермен ғана шектеліп қоймай, істің анық-қанығына жету үшін қосымша деректерді сұратып, зерттеу мүмкіндігіне ие болды.

Істі қарау барысында берілген арызда заң нормалары дұрыс көрсетілмесе, талапкердің талабы дұрыс қойылмаса, судья арыз иесіне заң аясында қолғабыс беріп, соған сәйкес арыз иесі талабын нақтылап, қажетті деректермен толықтырып, өзгерте алады. Сонымен бірге, процесс барысында судья істің кейбір фактілері бойынша шешім шыққанға дейін әкімшілік істің нақты және заңды тұстарына жататын құқықтық негіздемелер бойынша алдын ала өзіннің пікірін айтуға толықтай құқылы екендігін атап өткен жөн. Егерде әкімшілік орган өз шешімінің дұрыс еместігіне көзжеткізсе, өзара кеңесіп, сот шешімін күтпей, талап қоюшымен бітімгершілік келісімге келу мүмкіндігі бар. Сол сияқты, істі қарау барысында

тараптар тәртіпті бұзып, сот талабын орындамаған жағдайда, істі жүргізуші судьяның ескерту жасауына, оған құлақ аспаған жағдайда тәртіп бұзушыны сот залынан шығарып жіберуге, басқалай жағдайда оған ақшалай айыппұл салуға құқылы. Түрлі, дәлелсіз себептерді көлденең тартып әкімшілік орган өкілі сот процесіне қатыспаса, іске қатысты құжаттарды уақытылы тапсырмаса онда судья оған айыппұл сала алады, егерде мұндай әрекеттер тағы да қайталанатын болса, айыппұл да қайта салынатынын ескерген жөн.

Халқымыздың ғасырдан ғасырға жалғасып келе жатқан «Дау мұраты – біту» деген қанатты сөзі тегіннен-тегін айтылмаса керек. Сәл нәрседен туындаған дауды ушықтырмай,

бітімгершілік жолымен шешу қағида-ты әкімшілік әділет институтының ең үлкен жетістігі екендігі даусыз. Жаңа заң талаптарына сәйкес ӘРПК жеке адам не заңды тұлғамен мемлекеттік органға татуласуға тыйым салынған шектеуді алып тастады. Ендігі жерде екі жақ өзара түсінісіп, бітімгершілік келісімге келген жағдайда іс татуласумен аяқталады. Тараптардың көңілінен шығатын медиациялық келісім бекітіліп, сот шешімі орындалған соң әкімшілік орган ол жөнінде сотқа хабарлауға тиісті. Сот шешімінің орындалуын қамтамасыз ететін судьяның өзі болып табылады. Бітімгершілік шарты орындалмаған жағдайда кінәлі басшыға айыппұл салады.

Жыл басынан бастап біздің Атырау облысының мамандандырылған әкімшілік сотында қаралған істердің 90 пайыздан астамы бітімгершілікпен аяқталды. Соттың мақсаты кінәлілерді жазаға тарту емес, оларды медиация тәсілін қолдана отырып татуластыру. Кез келген дауды тараптардың көңілінен шығатындай етіп шешім қабылдау. Данағәй қарияларымыздың: «Ынтымақ жүрген жерде – ырыс жүреді» деген қанатты қағидағы бізді қашанда тату, ынтымақта болуға шақырады. Ол үшін ауызбірлікте, түсіністікте болған дұрыс. Алда-жалда сотқа жүгінген жағдайда келіспеушілікті бітімгершілікпен шешкен дұрыс деп есептеймін.

«Сот төрелігінің 7 түйіні» сот төрелігінің қолжетімділігімен қоса, қоғам алдындағы ашықтығы мен жариялылығын арттыра түсті. Жеке адамның құқығы мен қоғамдағы құқық әрдайым тығыз байланысты екендігі баршамызға аян. Еліміздің Ата Заңында адамның бостандығы мен құқықтарына арнаулы бөлім қарастырылып, бұл мәселені жан-жақты дамыту, жақсарту мемлекеттік міндет деп нақтыланды. Қоғам дамып, өркендеген сайын құқық та, бостандық та, адамдардың еркіндігі де нығайып жақсаралы.

Гүлнәз САЛЫҚОВА,
Атырау облысы
мамандандырылған әкімшілік
сотының судьясы

Мемлекеттік тіл – тәуелсіз елдің негізгі рәміздерінің бірі. Тіл ұлт пен ұлтты жақындастыратын ерекше қатынас құралы. Қанымызға сіңісті, жанымызға жұғысты, ой-санамызға нұрлы шуақ сыйлап, сілкіндіріп серпілетін, марқайтып қанаттандыратын өзіміздің мемлекеттік тіліміз. Тіл қай елде болса да қастерлі, құдіретті. Ол достықтың кілті, ынтымақтың бастауы, ырыс-берекенің алды, ұлттың жаны әрі ары.

ҰЛТТЫҚ КЕЛБЕТ ТІЛДЕ ЖАТЫР

Тіл жай сөз емес, өмірдің талай сынынан өткен, өскелең талаптарға сәйкес өрістей түскен толыққанды ақиқат десек, жаңыла қоймаспыз. Тілсіз қоғамның қандай түрі болса да өмір сүре алмайды, ол тілдің өзі қоғам бар жерде ғана пайда болып, өмір сүреді. Демек, қоғамнан тыс, бөлек тіл жоқ. Тіл – қоғамның жемісі. Тіл әрбір адамға ана сүтпен бірге еніп, қалыптасады. Тіл байлығы – әрбір елдің ұлттық мақтанышы. Ол – атадан балаға мирас болып отыратын баға жетпес мұра.

Мемлекеттік тілдің абыройын асқарту – әрбір қазақстандықтың абзал борышы. Біздің барша ұлттық келбетіміз бен болмысымыз, салт-санамыз бен дініміз – ұлттық мәдениетіміз бен тілімізде жатыр. Тәуелсіз елдің жас ұрпағын парасатты да білімді, іскер де қабілетті, отансүйгіш те ұлтжанды тұлға етіп қалыптастыруда мемлекеттік тілдің атқаратын қызметі орасан зор.

Тіл – таусылмайтын байлық. Қанша тіл білсең, өзгеден сонша кез биіксің. Дегенмен, алдымен туған еліңнің не тұрып жатқан жеріңнің мемлекеттік тілін білуге міндеттісің.

Қазақ тілі – өте бай тіл. Ол шаруашылықтың бар саласын өркендете түсуге себепші күш, халқымыздың мәдени дәрежесін көтеруші пәрменді құрал, жұртшылықты жаппай отаншылдық рухта тәрбиелеудің қуатты қаруы. Ана тілі – ар өлшемі. Олай болса, тілді шұбарлау – арды шұбарлау, көңіл тұнығын лайлау. Ұлттық мәдениеттің гүлденуі, адамдардың тарихи қалыптасқан тұрақты қауымдастығы ана тілдің дамуына, оның қоғамдық қызметінің кеңеюімен тығыз байланысты.

Ұлттық өнерді, мәдениеттілікті, қоғамның белсенді азаматы болуды сол ұлттың тілі арқылы үйренеді. Халық өзінің ғасырлар бойы жасаған асыл мұраларын ұрпақтан ұрпаққа алдымен ана тілі арқылы табыс етеді. Сондықтан ана тілін білмей, ұлттық мәдениетті жете меңгеру мүмкін емес.

О. СЕЙСЕНТАЕВ,
Қызылорда қалалық
мамандандырылған тергеу
сотының бас маманы –
сот отырысының хатшысы

ҚҰҚЫҚТЫҚ САҒАТ

БӨТЕННІҢ МҮЛКІН ӘЛІМЖЕТТІКПЕН ИЕМДЕНУ – ҚЫЛМЫС

Қорқытып алу, яғни күш қолдану не бөтеннің мүлкін жою немесе бүлдіру қатерін төндіріп, сол сияқты жәбірленушіні немесе оның жақындарын масқаралайтын мәліметтерді, не жариялаушы жәбірленушінің немесе оның жақындарының мүдделеріне елеулі зиян келтіруі мүмкін өзге де мәліметтерді тарату сипатындағы басқа да әрекеттер заңмен қатаң жазаланады.

Бұл жағдай бойынша ол азаматтың дәлінің мөлшерде айыппұл салуға не – мүлкі тәркіленіп немесе 4000 АЕК-ке сол мөлшерде түзеу жұмыстарына, не

1000 сағатқа дейінгі мерзімге қоғамдық жұмыстарға тартуға, не төрт жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Мынадай:
1) күш қолданумен;
2) адамдар тобының алдын ала сөз байласуымен;

3) қайталап жасалған қорқытып алушылық – мүлкі тәркіленіп, үш жылдан жеті жылға дейінгі мерзімге бас бостандығын шектеуге, не сол мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Мынадай:
1) жәбірленушінің денсаулығына ауыр зиян келтіріп;
2) ірі мөлшерде мүлкі алу мақсатында жасалған қорқытып алушылық – мүлкі тәркіленіп, бес жылдан он жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Осы баптың бірінші, екінші немесе үшінші бөліктерінде көзделген іс-әрекеттер, егер оларды:

1) қылмыстық топ жасаса;
2) аса ірі мөлшерде жасалса, – мүлкі тәркіленіп, жеті жылдан он бес жылға дейінгі мерзімге бас бостандығынан айыруға жазаланады.

Марем АЛБАКОВА,
Ақмола облысы
қылмыстық істер жөніндегі
мамандандырылған
ауданаралық сотының
бас маманы

ТИІМДІ ТӘСІЛ

БІТІМ – АЗАМАТТЫҚ ҚОҒАМ ТАҢДАУЫ

Дауласқан азаматтарды бітімгершілікке шақыру күн дәртібінен түскен емес. Сот жүйесінде дауды сотқа дейін татуластыру рәсімдерінің көмегін реттеу маңызды бағыттардың біріне айналып, бітімгершілік шараларына ерекше көңіл бөлінді.

2022 жылғы қаңтардан бастап ҚР Азаматтық процесілік кодексіне енгізілген өзгерістер іс қарауда қолданылып, азаматтарды татуластырудың жаңа институты пайда болды. Ол «сотқа дейінгі хаттама» деп аталады.

Татуластырушы-судья талап қою түскен күннен кейінгі келесі күннен кешіктірмей тараптарға дауды татуласу рәсімдері шеңберінде шешу мүмкіндігін, сотқа дейінгі хаттама жасау құқықтарын, оның артықшылықтарын түсіндіре отырып, татуластыру рәсіміне қатысуға шақыру жібереді. Егер тараптар келіссе, оларға сотқа дейінгі хаттаманың нысаны ұсынылады және оны рәсімдеу мерзімі белгіленеді.

Сотқа дейінгі хаттамада тараптар дәлелдемелерді көрсете отырып, дауды өзара келісіммен реттеудің нұсқаларын ұсынады. Тараптар сотқа дейінгі хаттаманы толтыру арқылы татуласса, татуластырушы-судья 15 күннен кешіктірмей талап қоюды өндіріске қабылдайды.

Сотқа дейінгі хаттаманы жасау қарым-қатынасты сақтауға, моральдық және материалдық шығындырды азайтуға, дәлелдемелермен алмасуға, дау бойынша бір мәмілеге келуге мүмкіндік береді.

Сотқа дейінгі хаттама қоғамдағы дауласу деңгейін азайтуға, даулардың бітімгершілікпен шешілуіне, дәлелдемелерді алдын ала ұсыну арқылы дауды сотқа дейін реттеуге септігін тигізеді.

**Қызылорда облысы
Байқоңыр қалалық сотының
баспасөз қызметі**

